

6. Долженко В.К., Шатуновский В.Л. Современные методы и технологии обучения в техническом вузе / Долженко В.К., Шатуновский В.Л. – М.: Высш. шк., 1990. – 191 с.
7. Талызина Н.Ф. Теоретические основы разработки модели специалиста / Талызина Н.Ф. – М.: Знание, 1986. – 108 с.
8. Кух А.М., Костюкевич Д.Я. Методичні засади організації освітнього середовища з фізики в загальноосвітніх навчальних закладах. Монографія / Кух А.М., Костюкевич Д.Я. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2006. – 228 с.

Кух А.М.

**ПРИНЦИПЫ ДИДАКТИКИ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ
БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИКИ**

Рассматриваются принципы дидактики физики высшей школы в проектировании методической системы подготовки будущего учителя физики.

Ключевые слова: дидактика физики, принципы, высшая школа, методическая система.

Kuh A.M.

**THE PRINCIPLES OF DIDACTICS VISCHOI SCHOOL IN FANOVIIY PIDGOTOVTSI
MAYBUTNOGO VCHITELYA FIZIKI**

Principles of didactics of physics of high school are examined in planning of the methodical system of preparation of future teacher of physics.

Key words: didactics of physics, principles, high school methodical system.

УДК 378: 347.799.1

Ліпшиць Л.В.

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІЇВ
МІЖНАРОДНИХ РЕЙСІВ**

У статті розглянуто сутність поняття “соціокультурна компетентність” та педагогічні умови, які зумовлюють ефективність процесу її формування.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, формування, майбутній судноводій, компетентнісний підхід, ефективність.

Процеси інтеграції України у світове співтовариство потребують внесення відповідних коректив у сучасний навчально-виховний процес закладів освіти.

Основне завдання розвитку вищої освіти на сучасному етапі вимагає забезпечення інноваційного розвитку вищої освіти та його випереджувального характеру, поглиблення міжнародного співробітництва, інтеграції української системи вищої освіти в європейський та світовий освітній і науковий простір, розширення участі вищих навчальних закладів, викладачів і студентів у міжнародних проектах. Така направленість розвитку освіти фокусує увагу на важливості впровадження в систему освіти компетентнісного підходу, що, у свою чергу, включає формування соціокультурної компетенції особистості.

Мета статті полягає у конкретизації понять “соціокультурна компетенція” та “соціокультурна компетентність”, визначенні методичних основ та перспектив щодо ефективності процесу формування соціокультурної компетенції майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів.

У науковій педагогічній літературі детально висвітлено сутність понять “компетентність” і “компетенція”, але дискусія щодо їх співвідношення не завершена. Цьому питанню присвячені дослідження багатьох науковців (В. Байденко, О. Гончарова, С. Гончаренко, І. Зимня, В.Радкевич, В.Лозовецька, Д.Макклелланд, Дж. Равен та ін.).

Зокрема, В. Раєвський, А. Хуторський наголошують, що “компетенція” в перекладі з латинської означає коло питань, щодо яких людина добре обізнана, пізнала їх та має досвід [10]. Компетентність у визначеній галузі – це поєднання відповідних знань і здібностей, що дозволяють обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній.

С.Ожегов визначає компетентного фахівця як такого, що має широкі знання, обізнаність та авторитет у певній галузі або як такого, що володіє компетенціями. А компетенція, на думку вченого, це коло питань, у яких добре обізнаний той чи інший фахівець [7, с.289].

Отже, на нашу думку, поняття “компетенція” означає соціально закріплений освітній результат, і є вужчим від поняття “компетентність”.

Відповідно до європейського контексту освіти компетенція включає знання й розуміння, тобто теоретичні знання певної академічної області, здатність знати й розуміти; знання як діяти, тобто практичне й оперативне застосування знань у конкретних ситуаціях; знання як бути, тобто цінності, які є невід’ємною частиною способу життя й сприйняття з іншими людьми у соціальному аспекті.

Ураховуючи дослідження науковців, компетентність можна розглядати як результативно-діяльнісну характеристику навчання. Отже, реалізація компетентнісного підходу у процесі підготовки, наприклад, майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів, сприяє підготовці кваліфікованого, професійно мобільного фахівця морської галузі, здатного до роботи на рівні сучасних вимог.

Застосовуючи компетентнісний підхід до формування соціокультурної компетенції майбутніх судноводіїв, можна дійти висновку, що соціокультурна компетенція є системоутворюючим фактором професійної культури судноводія, тому що перетворює її у самодостатню відкриту систему, що розвивається і саморегулюється. Замітимо також, що соціокультурна компетенція виступає як підсистема професійної культури. Маючи ознаки системності, її компоненти взаємодіють між собою.

Слід підкреслити, що соціокультурна компетентність розглядається як сукупність відповідних компетенцій, складна комплексна характеристика, яка відображає інтеграцію професійно-теоретичних знань, ціннісних орієнтацій, особистісних якостей і практичних умінь майбутніх судноводіїв. Саме тому, у наукових дослідженнях соціокультурна компетенція розглядається як цілісна система взаємопов’язаних складових, а саме:

- країнознавча компетенція – знання про народ – носій мови, національний характер, суспільно-державний устрій, здобутки в галузі освіти, культури, особливості побуту, традиції, звичаї;
- лінгвокраїнознавча компетенція – здатність сприймати мову в її культурноносній функції;
- соціолінгвістична компетенція – знання особливостей національного мовленнєвого етикету і невербальної поведінки та навички врахування їх у реальних життєвих ситуаціях, здатність організовувати мовленнєве спілкування відповідно до комунікативної ситуації, соціальних норм поведінки та соціального статусу комунікантів.

Термін “соціокультурна компетенція” використовується для відображення готовності студента до міжкультурної комунікації, сформованості у нього інтеркультурної та транскультурної свідомості, визнання ним існування іншої національно-культурної ідентичності як рівноправної з його власною культурою. Отже, соціокультурна компетенція є частиною загальної і професійної культури особистості. Тому оволодіння соціокультурною компетенцією розглядається як шлях універсалізації якостей людини, що, в свою чергу, сприяє кращому розумінню свого призначення у світі та формуванню загальнолюдських цінностей.

Замітимо, що формування соціокультурної компетенції майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів базується на полікультурній освіті, основний принцип якої полягає в

розвитку кроскультурних здібностей, що гарантують майбутньому судноводію адаптацію в умовах різних культур.

Шляхи розвитку політкультурної освіти мають багате історичне підґрунтя. Ще у працях П.Ф. Каптерева, Я.А. Коменського, А.С. Макаренка, К.Д. Ушинського наголошувалося на важливості виховання національних і загальнолюдських цінностей, культури міжнаціональних відносин.

В умовах сучасного політкультурного та багатонаціонального середовища на іноземному судні навіть досить значного запасу теоретичних і практичних знань для професійної діяльності майбутнього судноводія замало. Саме тому, приймаючи до уваги процеси інтеграції, одне із головних місць у ході професійної підготовки майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів належить формуванню їхньої соціокультурної компетенції. Слід зауважити, що провідну роль у цьому процесі відіграє освіта, культурне середовище, яке повинно містити в собі загальнолюдські та національні цінності, бути орієнтованим на співпрацю та діалог, виховувати людину демократичного світогляду та культури, яка дотримується прав і свобод особистості, з повагою ставиться до традицій і культур світу.

Теоретичне підґрунтя для формування соціокультурної компетенції закладено у працях таких науковців, як М. Бороцько, О. Киричук, Л. Касюк та інші.

Слід зазначити, що в науково-методичній літературі, незважаючи на досить широкий спектр публікацій, немає чіткого розмежування понять “соціокультурна компетенція” та “соціокультурна компетентність”. Наявність різних означень і трактувань соціокультурної компетенції та їх ускладнення у процесі розвитку суспільства свідчить про динамічність цього поняття. Також необхідно брати до уваги вимоги розвитку суспільства, тому що очевидною обставиною є те, що соціокультурна компетенція особистості – це чинник розвитку розвиненого суспільства. На нашу думку, багатогранність та складність феномена соціокультурної компетенції пояснює відсутність усталеного визначення цього поняття та його трактування. Наведемо декілька прикладів.

М. Максимець розуміє соціокультурну компетенцію як здатність особистості через адекватне розуміння та повагу до інших мов, культур і релігій виявляти активну і відповідальну життєдіяльність у соціумі на засадах демократичності, гуманізму, толерантності тощо [5].

І. І. Мінчак виокремлює соціокультурну толерантність, яка виявляється в прагненні досягти взаємної поваги, розуміння, узгодженості різних поглядів, інтересів та базується на засадах доброти, емпатії поваги [6].

О. С. Михайлова визначає соціокультурну компетенцію як комплекс знань про цінності, віру, зразки поведінки, звичаї, традиції, мови, рух культури, яка належить певному суспільству і характеризує його.

П. В. Сисоев трактує соціокультурну компетенцію як півень знань соціокультурного контексту використання іноземної мови, а також досвід спілкування і використання мови в різних соціокультурних ситуаціях [9].

М. М. Бахтін стверджує: “Ми ставимо чужій культурі нові запитання, які вона сама собі не ставила, ми шукаємо в ній відповіді на ці наші запитання, і чужа культура відповідає нам, відкриваючи... нові смислові глибини” [2, с. 28].

О. О. Коломінова розглядає соціокультурну компетенцію як систему уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країни, мова якої вивчається, а також система навичок та вмій узгоджувати свою поведінку згідно з цими знаннями [4].

За визначенням В. В. Сафонові, соціокультурна освіта є запорукою успішного формування професійної іншомовної комунікативної компетенції, за умови реалізації принципу дидактичної культуровідповідності, який передбачає відбір і впровадження у навчальний процес культурознавчого матеріалу [8].

У “Словнику методичних термінів” зазначається, що соціокультурна компетенція передбачає знайомство того, хто навчається, з національно-культурною специфікою мовленнєвої поведінки, вміння користуватися елементами соціокультурного контексту,

релевантними для породження і сприйняття мовлення з точки зору носіїв мови, тобто звичаї, правила, норми, соціальні умовності, ритуали, соціальні стереотипи, країнознавчі знання [1].

Згідно Загальним Рекомендаціям Ради Європи соціокультурна компетенція окреслюється як така, що складається з двох аспектів: 1) соціолінгвістична компетенція; 2) соціокультурні знання [3, с. 118].

Отже, аналіз наукових міркувань, наведених вище, дає нам змогу зробити узагальнений висновок, що у розумінні поняття соціокультурної компетенції між науковцями існують певні розбіжності. Підкреслимо, що у сучасній українській методиці соціокультурна компетенція подається як складова комунікативної компетенції, включаючи країнознавчу і лінгвокраїнознавчу компетенції.

Замітимо, що процес формування соціокультурної компетенції майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів передбачає впровадження “європейського виміру”, застосовуючи в навчальному процесі теми, що відображають історичну спадщину Європи, загальноєвропейську культуру, геополітичний портрет сучасної Європи, толерантність та готовність знайти взаєморозуміння.

Як відомо, згідно з Загальними Рекомендаціями Ради Європи з мовної освіти знання про суспільство і культуру спільноти країни, мова якої вивчається, пов’язана з такими чинниками як повсякденне життя, умови життя, міжособистісні стосунки, цінності, ідеали, норми поведінки, мова тіла, соціальні правила поведінки, ритуальна поведінка [3, с.102].

Треба відмітити, що підвищення ефективності процесу формування соціокультурної компетенції здійснюється за рахунок:

- застосування критеріїв та показників ефективності навчальної діяльності;
- врахування функціонального стану (психологічного та фізіологічного станів готовності студентів до заняття);
- врахування мотиваційної сфери;
- планування самостійної роботи студентів;
- контролю за самостійною навчальною діяльністю студентів.

Аналізуючи особливості навчально-пізнавальної діяльності, ми маємо змогу виділити педагогічні умови, які зумовлюють ефективність процесу формування соціокультурної компетенції, а саме:

- організація педагогічно доцільного добору форм і методів навчання, для забезпечення суб’єкт – суб’єктної взаємодії;
- професійна направленість навчального процесу;
- організація гуманістично спрямованих відносин у системі “викладач – студент”, “студент – студент”;
- забезпечення високого рівня комунікативної і методичної компетентності викладача та ін.

Розглянуті умови представляють сукупність взаємодіючих компонентів, що сприяють цілісному підходу до організації ефективного процесу формування соціокультурної компетенції.

Зазначене вище дає можливість зробити наступний висновок: соціокультурна компетенція формується протягом тривалого часу у процесі професійно-особистісного зростання майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів, самостійної діяльності, шляхом набуття професійного досвіду. Важливо пам’ятати, що процес розвитку соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв є динамічним і буде ускладнюватись із розвитком суспільства, що, у свою чергу, підвищуватиме вимоги до професійної діяльності майбутніх судноводіїв.

Разом з тим, на нашу думку, доцільно включити до поняття соціокультурної компетенції певну обізнаність із власною національною культурою, вміння використовувати свої знання у ситуаціях спілкування. Тому процес формування соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів багатоаспектний і потребує більш детального вивчення у подальших дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Азимов Э.Г., Шукін А.Н. Словарь методичних термінів // <http://www.gramota.ru/slovari/info/az/>
2. Бахтин М.М. Два способа изучать культуру / М.М. Бахтин // Вопросы философии. – 1986. – №12.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктора пед. наук, проф. С.Ю Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 243 с.
4. Коломинова О.О. О формировании социокультурной компетенции у младших школьников / О.О Коломинова // Иноземні мови. – 1997. – №3. – С.39-41.
5. Максимець М. Формування соціокультурної компетенції у процесі вивчення іноземної мови / М. Максимець // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2006. – Випуск 21. – С. 211-218.
6. Мінчак І.І. Складові полікультурної освіти і виховання майбутнього вчителя іноземної мови / І.І. Мінчак // матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [“Проблеми освіти у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції”], Житомир, 22-24 квітня 2009р.) / Київ-Житомир: КІМ, 2009. – С. 538-546.
7. Ожегов С.И. Словарь русского языка: 70 000 слов / под ред. Н.Ю.Шведовой. 23-е изд., испр. – М.: Рус. яз.,1990. – 917 с.
8. Сафонова В.В. Культуроведение в системе современного языкового образования / В.В. Сафонова // Иностранные языки в школе. – 2011. – №3. – С. 17-24.
9. Сысоев П.В. Социокультурный компонент содержания обучения американскому варианту английского языка: автореф. дис. ... канд. пед. наук / П.В.Сысоев. – Тамбов, 1999. – 20 с.
10. Хуторской А. В. Технология проектирования ключевых и предметных компетенций [Электронный ресурс] / А. В. Хуторской // Интернет-журнал “Эйдос”. – 2005. – 12 декабря – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2005/1212.htm>

Липшиц Л.В.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СУДОВОДИТЕЛЕЙ МЕЖДУНАРОДНЫХ РЕЙСОВ

В статье рассматривается сущность понятия “социокультурная компетентность” и педагогические условия, которые обуславливают эффективность процесса ее формирования.

Ключевые слова: социокультурная компетентность, формирование, будущий судоводитель, компетентный подход, эффективность.

Lipshits L.V.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF FORMING OF SOCIOCULTURAL COMPETENCE OF THE FUTURE NAVIGATORS OF INTERNATIONAL VOYAGES

The article studies the essence of the concept “sociocultural competence” and pedagogical conditions for the efficiency of the process of its forming.

Key words: sociocultural competence, forming, future navigator, competence approach, efficiency.

УДК 378.147:655

Матросова І.Г.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КУРСОВОГО ПРОЕКТУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЛІГРАФІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті розглянуто передумови до відновлення такої традиційної форми навчання майбутніх технологів поліграфічного виробництва як курсове проектування за принципами